

סקירות היסטוריות בתנ"ך

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן ... ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח ... ויסעו מפני החירת ועברו בתוך הים המדברה ... ויסעו מים סוף ויחנו במדבר סין ... ויסעו מקדש ויחנו בהר ההר בקצה ארץ אדום: ויעל אהרן הפהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם ... ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על ירדן ירחו: (במדבר פרק לג).¹

רמב"ם מורה הנבוכים, חלק ג פרק נ

תועלת בדיעתם, לומר הצורך להזכיר המסעים גדול מאד. כי הנסים והאותות הנעשות היו אמיתיות לכל רואיהם, אך בעתיד יהיו דברים בשמועה וכיזיבם השומע. ומאותות התורה ונפלאותיה העצומות עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאת המן בכל יום, והם מקומות רחוקות מן הישוב ואינן טבעיות לבני אדם לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון. ואמרה התורה "לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם" (דברים כט ה). וכל אלה אותות הם במעשה נס נראות לעין. וכאשר ידע הבורא יתברך כי יעבור על אלה האותות מה שיעבור על דברי הימים, לא יאמינו השומעים בהם, ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קרוב מן הישוב מקום אשר בני אדם שם, כמו המדברות אשר ישכנו שם בני ערב היום, או מקומות אשר יהיה שם חריש וקציר, או יש שם עשבים וצמחים למאכל בני אדם ושיהיה במקומות ההם בורות מים. על כן הרחיק מלבנות בני אדם המחשבות האלה, וחיזק אלה האותות כולם בזיכרון המסעות, כדי שיראו אותם הדורות הבאים וידעו האותות הגדולות איך עמדו בני אדם במקומות ההם ארבעים שנה.²

ויאמר יהושע אל כל העם פה אמר ה' אלהי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים: ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולף אותו בכל ארץ כנען ... ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ... ואשלח את משה ואת אהרן ... ואוציא את אבותיכם ממצרים ותבאו הימה וירדפו מצרים אחרי אבותיכם ברכב ובפגיונים ים סוף ... ותעברו את הירדן ותבאו אל יריחו וילחמו בכם בעלי יריחו ... ואתן לכם ארץ אשר לא יגעת בה וערים אשר לא בניתם ותשבו בהם פרמים וזיתים אשר לא נטעתם אתם אכלים ... בחרו לכם היום את מי תעבדו אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם אשר מעבר הנהר ואם את אלהי האמרי אשר אתם ישיבים בארצם ואנכי וביתי נעבד את ה': (יהושע פרק כד).³

מדרש תהלים (בובר) מזמור קיט

"סעפים שנאתי". אמר שלמה: "יראת ה' שנאת רע" (משלי ח יג), כך הקב"ה שונא למי שהוא שונא דרך החיים והולך דרך הרע. א"ל דוד: כל מה שאתה שונא אני שונא, לכך נאמר סעפים וגו', מהו סעפים? כל מי שפורש

¹ האם פרשתנו יכולה להיחשב "סקירה היסטורית" (לא ראשונה כפי שנראה בהמשך), או שמא רק "תזכורת מקומית" לדור הבנים בתום ארבעים שנות נדודים במדבר ערב הכניסה לארץ ישראל? האם כבר כאן יש פרספקטיבה היסטורית ראויה? ראה דברינו [אלה מסעי](#) בפרשה זו. שם גם הצבענו על אירועים שמוזכרים ואינם מוזכרים כאן: יציאת מצרים נזכרת בפירוט רב (פסוקים ג, ד), קריעת ים סוף אגב אורחא (פסוק ח) ומעמד הר סיני בכלל לא! אולי משום שבאמת אין זו סקירה היסטורית, אלא "תזכורת מקומית", מה גם שפרשה זו היא חלק מספר במדבר ומחמישה חומשי תורה המספרים את "הסיפור הגדול". כך או כך, מצאנו מקום להתגדר בו, בעקבות פרשתנו, לצאת למסע של סקירות היסטוריות נוספות בתנ"ך. ופשוט שלא נוכל להקיף את כולן.

² דברי רמב"ם אלה מובאים בהרחבה בפירוש רמב"ן לתורה, במדבר לג א (ואינני יודע מקור נוסח זה, אם הוא של אבן תיבון, תרגום של רמב"ן עצמו, או אחר, שהרי מורה נבוכים נכתב במקור בערבית). עכ"פ, דברים אלה של רמב"ם מחזקים את הכללת פרשתנו בסדרת "הנאומים ההיסטוריים" בתנ"ך. הסיבה לכתיבת קורות העתים, אומר רמב"ם, היא "חיזוק הזיכרון" בדורות הבאים שברבות הזמן עשויים "להכזיב בשמועה" ולא להאמין בהיסטוריה הרחוקה, בפרט כאן שמדובר בהיסטוריה ניסית וייחודית.

³ בכל המובאות מהמקרא להלן מומלץ מאד לקרוא את המקור בשלמותו ולא לסמוך על הציטוטים החלקיים שהבאנו. דברי יהושע אלה בערוב ימיו ודאי יכולים להיחשב סקירה היסטורית מקיפה יותר ממה שמצאנו עד כה. בקפיצה מספר במדבר לספר יהושע דילגנו על פרשת הביכורים בספר דברים (פרק כו, פרשת כי תבוא) שאולי יכולה להיחשב למעין "סקירה היסטורית", הגם שהיא ממוקדת בהשוואה של ארעיות וגלות מול ישיבת קבע בארץ והתנחלות: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב ... ויוצאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאתות ובמפתים: ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש". המשותף לדברי יהושע ולפרשת הביכורים הוא הכללתם בהגדה של פסח! ועכ"פ, אם נבחן אילו אירועים מזכיר יהושע ואילו לא, נמצא שהאבות, כולל שורשיהם ב"עבר הנהר", יציאת מצרים וכיבוש הארץ מוזכרים בפרוטרוט. אפילו פרשת בלק ובלעם מוזכרת! ומי שוב לא מוזכר? מעמד הר סיני. ודבר זה הוא תימה בפרט כאן, כאשר יהושע חותם את דבריו בהצבת בחירה בין עבודת ה' ובין עבודת האלילים שעבדו אבותינו בעבר הנהר ובמצרים.

מדרכיו של הקב"ה.⁴ וכן הוא אומר: "בסעפותיו קננו כל עוף השמים" (יחזקאל לא ו), רוצה לומר סעפים.⁵ וכן אליהו אמר: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים" (מלכים א יח כא), אמר: לא תאחזו החבל בשני ראשים. "בחרו לכם היום את מי תעבדון וגו' " (יהושע כד טו).⁶

וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל הָעָם ה' אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן וְאֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם ... כֹּאֲשֶׁר בָּא עֲקֵב מִצְרַיִם וַיִּזְעְקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל ה' וַיִּשְׁלַח ה' אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁבוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה: וַיִּשְׁפְּחוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֶתם בְּיַד סִיסְרָא שֶׁר צָבָא חָצוֹר וּבְיַד פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחְמוּ בָם ... וַיִּשְׁלַח ה' אֶת יִרְבֶּעֵל וְאֶת בְּדָן וְאֶת יַפְתָּח וְאֶת שְׂמוּאֵל ... : (שמואל א פרק יב).⁷

קהלת רבה פרשה א סימן ד

"אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה" (קהלת ז י). ר' אבא בר כהנא ואמרי לה בשם ר' אדא בר חוניא: יהיה בעניןך דור שבא כדור שהלך. שלא תאמר: אילו היה ר' עקיבא קיים הייתי קורא לפניו, אילו היו ר' זירא ור' יוחנן קיימין הייתי שונה לפניהם. אלא, דור שבא בימך וחכם שבימך, כדור שהלך וחכמים הראשונים שהיו לפניך. א"ר יוחנן: כתיב: "ה' אשר עשה את משה ואת אהרן וגו' " (שמואל א יב), וכתיב: "וישלח ה' את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל". ירבעל זה גדעון, בדן זה שמשון, יפתח כמשמעו, וכתיב: "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו" (תהלים צ"ט). שְׁקַל הכתוב שלשה קלי עולם עם שלשה גדולי עולם, ללמדך שביט דינו של ירבעל גדול וחשוב לפני הקב"ה כביט דינו של משה, ובית דינו של שמשון כביט דינו של אהרן, ובית דינו של יפתח כביט דינו של שמואל. ללמדך שכל מי שנתמנה פרנס על הציבור אפילו הוא קל שבקלים הרי הוא כאביר שבאבירים הראשונים, שנאמר: "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (דברים י"ז). אין לי אלא שופט שבדורך, שופט שאינו בדורך מניין? מה ת"ל "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", מלמד שהשופט שבדורך הרי הוא בזמנו כשופט שהיה בימים הראשונים. וכן הוא אומר: "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה".⁸

הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו ... זָכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מִפְתֵּיו וּמִשְׁפָּטָיו פִּיּוּ ... אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אֲבֹתָם וַיִּשְׁבְּעוּתוֹ לִישָׁחֵק ... בְּהִיוֹתָם מְתֵי מִסְפָּר כְּמַעַט וְגָרִים בָּהּ ... וַיִּקְרָא רָעַב עַל הָאָרֶץ כָּל מִטָּה לֶחֶם שָׁבֵר: שָׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף ... הִפְדָּ לָפָם לִשְׂנֵא עֲמוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: שָׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהֱרֹן אֲשֶׁר

⁴ ובוחר בסעיף, בנתיב אחר.

⁵ לא ברור מה הוא רוצה ללמוד ממקור זה ביחזקאל, מעבר למקור נוסף למילה "סעפים". אולי שמה שטוב בטבע, שהעץ מתפתח לענפים וענפי ענפים שכל אחד הולך בכיוון אחר ועוף השמים מוצא לו כל אחד את ענפו וסעיפו שלו, לא נכון בעבודת ה'. נראה שאפשר לפתח נושא זה לענפים וסעיפים רבים (ספר העיקרים) ולא נאריך כאן.

⁶ הרבה לפני אליהו בהר הכרמל הדורש מהעם להחליט לכאן או לכאן: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים! אם ה' האלהים לכו אחרינו ואם הבעל לכו אחרינו", עושה זאת יהושע! והוא גם מוכן, שלא כמשה רבו, שכל עם ישראל ילך בדרך של ע"ז ורק הוא וביתו יישארו נאמנים לה' ("אני את נפשי הצלתי" או שמא רק תרגיל פסיכולוגי?). וכבר נגענו בקצה המזלג בדרישה להכרעה ולעקבות, מול ההשלמה עם "עבודה בשיתוף" במספר מקומות. ראה דברינו **על השינוף** בפרשת כי תשא וכן **פתיחתא לאיכה רבה** בתשעה באב, לעומת דברינו **בימי שפוט השופטים** למגילת רות: "שהיו מרמים לקב"ה", שם משמע בדומה לדברים כאן, ששיתוף הוא דבר פסול וחובה להכריע גם במחיר ניתוק חלק מהעם. על נושא זה ניתן לדרוש עוד ועוד, מה שמעניין כאן הוא שכל הנאום ההיסטורי של יהושע הוא על מנת להביא את העם לקבלת החלטה ברורה על המשך דרכו. ובליל הסדר אין אנו קוראים נאום זה עד סופו ולא בכדי. ראה איך "עבר הנהר" חוזר בסוף דברי יהושע באפשרות שהעם יחזור לעבודת האלילים של אבות האבות לפני שבניהם (האבות) בחרו בדרך ה'.

⁷ הנאום ההיסטורי השני שבחרנו לציין הוא דברי שמואל אל העם במעמד "חידוש המלוכה" של שאול: "לכו ונגלח הגלגל ונחדש שם המלוכה" (שמואל א יא יד). בדומה ליהושע, גם כאן, הסתלקותו של שמואל מהנהגה (ו'אני זקנתי ושבתי ובני הנם אתכם ואני היתה לכתתי לפניכם מנערי עד היום הזה"), היא העילה לסקירה ההיסטורית. האירועים המצוינים כאן הם: האבות (יעקב), יציאת מצרים ותקופת השופטים. שוב, בולט מי ומה לא מוזכר: מעמד הר סיני והברית, תקופת המדבר ויהושע. בקפיצה מספר יהושע לספר שמואל דילגנו על שירת דבורה (שופטים פרק ה) שדווקא שם מוזכר מעמד הר סיני, אם לא בפירושו המקרא כפשוטו, ודאי עפ"י המדרשים (מכילתא יתרו, ספרי דברים שמג ורבים אחרים): "ה' בצאתך משעיר בצעדתך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים: הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלהי ישראל". ואולי גם על נאום יפתח בשופטים פרק יא.

⁸ מבט היסטורי אל העבר יכול לבוא מנקודת מבט "מלמטה למעלה", בהערכה גדולה לדורות הקודמים, "פעם היו דברים אחרת" וכו', "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם וכו'", "הולך הדור ופוחת" (ראה סוף מסכת סוטה). אך יכול להיות גם מבט ישר של שווים שעומדים על אותו מישור ובאותה קומה. אם לא בהשוואה אבסולוטית, לפחות בהשוואה יחסית ובסמכות הנתונה לאותו הדור. בסקירתו ההיסטורית, מזכיר שמואל את עצמו ביחד עם שופטים אחרים אשר נשלחו ע"י הקב"ה להנהיג את העם. בלשון דומה לשליחות של הקב"ה את משה ואהרן להוציא את העם ממצרים. זו ראייה היסטורית מעניינת שפניה אל ההווה ואל העתיד בראש מורם ובלי רגשי נחיתות. וכך יהיה, אומר שמואל, עם המלך אשר שאלתם ובחרתם. מוטיב זה יכול אולי להסביר אילו מאורעות בחר שמואל להזכיר ואילו לא (ראה הערה קודמת). ועדיין צריך עיון.

בחר בו ... הפך את מימיהם לדם וימת את דגתם ... שמח מצרים בצאתם כי נפל פחדם עליהם ... ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו:

אבותינו במצרים לא השפילו נפלאותיך לא זכרו את רב חסדיך וימרו על ים בים סוף ... ויתאו תאוה במדבר וינסו אל בישמון ... יעשו עגל בחרב וישתחוו למסכה: וימרו את כבודם בתבנית שור אכל עשב ... וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו ... ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים ... ויעמד פינחס ויפלה ותעצר המגפה ... פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו פעונם: וירא בצר להם בשמעו את רנתם: ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: (תהלים פרקים קה, קו).⁹

אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחווים: אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם: ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי האמרי והפריז והיבנסי והגרגשי לתת לזרעו ותקם את דבריך כי צדיק אתה: ותרא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף ... והים בקעת לפניהם ויעברו בתוך הים ביבשה ואת רדפיהם השלכת במצולת כמו אבן במים עזים ... ועל הר סיני ירדת ודבר עמהם משמים ותתן להם משפטים ישירים ותורות אמת חקים ומצות טובים ... ולחם משמים נתת להם לרעבם ומים מסלע הוצאת להם לצמאם ותאמר להם לבוא לרשת את הארץ אשר נשאת את ידך לתת להם ... ויבאו הבנים ויירשו את הארץ ותכנע לפניהם את ישבי הארץ ... וילכדו ערים בצרות ואדמה שמנה ויירשו בתים מלאים כל טוב ברות חצובים כרמים וזיתים ועץ מאכל לרב ... וימרו וימרדו בך וישלכו את תורתך אחרי גוים ... ותתנם ביד צריהם ויצרו להם ובעת צרתם יצעקו אליך ואתה משמים תשמע וכרחמיך הרבים תתן להם מושיעים ויושיעום מיד צריהם ... וברחמיך הרבים לא עשיתם פלה ולא עזבתם כי אל חנון ורחום אתה: ועתה אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד אל ימעט לפניך את כל התלאה אשר מצאתנו למלכינו לשרינו ולכהנינו ולנביאנו ולאבותינו ולכל עמך מימי מלכי אשור עד היום הזה: (נחמיה פרק ט).¹⁰

בראשית רבה פרשה יב סימן ט

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם". אמר רבי יהושע בן קרחה: "בהבראם" – באברהם¹¹, בזכותו של אברהם. רבי עזריה אומר על זו של רבי יהושע בן קרחה: "אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים, שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם" (נחמיה ט) – כל האונקוס¹² הזה בשביל מה? בשביל "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך". אמר ר' יודן: "בהרים הגבוהים היעלים" אין כתוב כאן, אלא: "הרים הגבוהים ליעלים", הרים הגבוהים למה נבראו? בשביל היעלים ... "סלעים מחסה לשפנים" – השפן הזה מתחבא תחת הנקיקים מפני

⁹ בספר תהלים יש מספר סקירות היסטוריות. הבאנו את זו שבפרקים קה-קו, אשר סוקרת במיוחד את יציאת מצרים ותקופת המדבר. וכבר קדמה לה בסדר הפרקים הסקירה בפרק עח המתמקדת גם היא במכות מצרים, קריעת ים סוף ובתקופת הנדודים במדבר: "משפיל לאסף האזינה עמי תורת ה' הטו אונכם לאמרי פי: אפתחה במשל פי אביעה חידות מני קדם ... למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקמו ויספרו לבניהם ... נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים שדה צען: בקע ים ויעבירו ויצב מים כמו גד ... יבקע צרים במדבר וישק פתהמות רבה ... וימטר עליהם מן האלל ודגן שמים נתן למו ... ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה מינו ... ויכעיסוהו בבמותם ובפסיליהם וקניאוהו ... וישט משפן שלו אהל שפן באדם". נקודת המבט בתהילים היא התודה לקב"ה: "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. מי ימלא גבורות ה' ישמע כל תהלתו" וכפיות הטובה של מי שלא הכיר בניסים ונפלאות אלה. ואגב קפיצות, בין ספר שמואל לספר תהלים נראה שאין שום "סקירות היסטוריות", בכל דברי הנביאים, אחרונים כראשונים! יש שמנסים למצוא "עקבות" של אזכורים היסטוריים למשל בשמואל ב פרק ז וכן בדברי הימים א פרקים יז, כב, כה, כט - הכנות דוד ושלמה לבניין הבית. כמו כן יש שמצביעים על יחזקאל פרקים טז ו-כ, וכן זכריה בתחילת הספר. אך באמת אין בכל אלה סקירות של ממש ובודאי שהם פחותים באופן משמעותי מהמקורות הראשיים שהבאנו. ומכולם זהה פרק כט בדברי הימים א שנצמד בסידור התפילה (שחרית בפתחה לקריעת ים סוף שירת הים) לסקירה של פרקים כב, כה, כט.

¹⁰ אפשר לומר שסקירה זו של נחמיה היא המקיפה והכוללת מכולן ומזכירה את ההיסטוריה כמעט במלואה: החל מהאבות, דרך גלות מצרים, קריעת ים סוף, מתן תורה! (שראינו רק ברמז בשירת דבורה) והגלות. בפרספקטיבה של תחילת בית שני, אכן נראים הדברים במילואותם.

¹¹ משחק של חילופי אותיות.

¹² הטורח, המאמץ, אולי גם התוצאה: המאסה האדירה של היקום.

העוף בשעה שהוא פורח שלא יאכלנו. ומה בשביל דבר טמא ברא הקב"ה את עולמו, בשביל זכותו של אברהם על אחת כמה וכמה!¹³

שבת שלום חזק חזק ונתחזק מחלקי המים

מים אחרונים: לכל מי שרוצה את אוסף כל המקורות שמצאנו, חלקם לא ברור שאכן שייכים לנושא (ולפיכך ציינו סימן שאלה ? לידם), אבל הביאונם "לחומרה", להלן הרשימה: שמות פרק טו שירת הים, נאום משה בספר במדבר פרק לב לבני גד ובני ראובן (?), ספר דברים כולו, פרשת הביכורים שם בפרט, ברכת משה בפרשת וזאת הברכה (?), יהושע פרק כד, שופטים פרק ה שירת דבורה, שמואל א פרק יב נאום הפרידה של שמואל, שופטים פרק יא נאום יפתח למלך עמון, שמואל ב פרק ז, דברי הימים א פרק יז – דוד ושלמה (?), יחזקאל: פרקים טז, כ (?), ספר זכריה בתחילתו (?), ספר תהלים עו? עח, קה-קו, נחמיה פרק ט, ספר דברי הימים כולו. ומי שמכיר מקור נוסף שנשמט מאיתנו, אנא ימהר להודיענו ויבוא על שכרו מן השמים.

¹³ הדרשן עומד אמנם בספר בראשית ומבקש לבאר את הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", בפרט את המילה "בהבראם" ולשם כך הוא נזקק לספר נחמיה. אגב כך הוא מפנה את תשומת לבנו שהסקירה ההיסטורית של נחמיה, מלבד שהיא מקיפה וכוללת כפי שכבר הערנו, היא גם מתחילה בבריאת העולם. וכל זאת בשביל להגיע לאברהם. סיפורי התורה והמקרא אינם מדע ואינם היסטוריה. בעל ספר תהלים לא מספר לנו שיש הרים ועליהם מקפצים יעלים ושיש שפנים המתחבאים בינות לסלעים. זה עניין למדע ולמחקר האנושי. התורה והמקרא מצביעים תמיד על המטרה ועל התכלית. מה מטרת ההרים והסלעים? לספק מחסה ליעלים ולשפנים. ומה מטרת הבריאה כולה? שיבוא אברהם ויעשה בה משפט וצדקה וחסד: "כִּי יִדְעִיתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵיו וְאֵת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט וְכוּ'" (בראשית פרק יח יט). זו המטרה והתכלית של כל הבריאה ושל כל קורות העתים בעיני המקרא ובעיני חז"ל שדרשוהו ופירושוהו. לא בכדי, אומר המדרש, דווקא הסקירה המקפת והכוללת של נחמיה בפתח בית שני, בהשקפה הסוקרת את תולדות האבות ובית ראשון, פותחת, שלא כקודמותיה, בבריאת העולם. "כל האונקוס הזה בשביל מה? בשביל "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך".